Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (трети състав)

12 октомври 2016 година*

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по граждански дела — Регламент (ЕО) № 44/2001 — Член 6, точка 3 — Понятие „насрещен иск“ — Иск, предявен на основание неоснователно обогатяване — Плащане на сума, дължима по силата на отменено решение — Прилагане във времето“

По дело C-185/15

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Vrhovno sodišče (Върховен съд, Словения) с акт от 15 януари 2015 г., постъпил в Съда на 22 април 2015 г., в рамките на производство по дело

Marjan Kostanjevec

срещу

F&S Leasing, GmbH

СЪДЪТ (трети състав),

състоящ се от: L. Bay Larsen, председател на състава, M. Vilaras, J. Malenovský, M. Safjan (докладчик) и D. Šváby, съдии,

генерален адвокат: J. Kokott,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

— за F&S Leasing GmbH, от M. Rihtar и B. Potočan, odvetnika,

— за словенското правителство, от T. Mihelič Žitko, в качеството на представител,

— за испанското правителство, от J. García-Valdecasas Dorrego, в качеството на представител,

— за Европейската комисия, от M. Wilderspin и M. Žebre, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 2 юни 2016 г.,

* Език на производството: словенски.

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 5, точка 1, член 6, точка 3 и член 15, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-н Marjan Kostanjevec, с местоживеене в Словения, и F&S Leasing GmbH (наричано по-нататък „F&S“), със седалище в Австрия, относно неизпълнението на договор за финансов лизинг.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 От съображение 2 от Регламент № 44/2001 следва, че същият има за цел да установи в интерес на безпроблемното функциониране на вътрешния пазар „[р]азпоредбите за уеднаквяване на правилата за конфликт на юрисдикции по граждански и търговски дела и за опростяване на формалностите с оглед бързо и опростено признаване и изпълнение на съдебни решения от държавите членки, които са обвързани по настоящия регламент“.

4 Съображения 11—13 и 15 от този регламент гласят:

„(11) Правилата за компетентността трябва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника и винаги трябва да е налице на това основание, освен в няколко ясно определени ситуации, когато основанието на спора или автономията на страните изисква или предполага различен свързващ фактор. Местоживеенето на [юридическите лица] трябва да се определи автономно, така че общите правила да се направят по-прозрачни и да се избегнат конфликти на юрисдикции.

(12) Наред с местоживеенето на ответника трябва да съществуват алтернативни основания за компетентност, които са основани на тясна връзка между съда и процесуалното действие или с оглед да се улесни доброто упражняване на правосъдие.

(13) Във връзка със застраховането, потребителските договори и трудовата заетост, по-слабата страна трябва да бъде защитена от правила за компетентност, които са в по-висока степен благоприятни за нейните интереси, отколкото предвиждат общите правила.

[…]

(15) В интерес на хармоничното упражняване на правосъдие е необходимо да се минимизира възможността от едновременни производства и да се гарантира, че в две държави членки няма да се произнасят противоречащи си съдебни решения. […]“.

5 Правилата за компетентност, установени с цитирания регламент, се намират в глава II от него. Тази глава включва по-специално раздели 1, 2 и 4, озаглавени съответно „Общи разпоредби“, „Специална компетентност“ и „Компетентност при потребителски договори“.

6 Член 2, параграф 1 от Регламент № 44/2001, който се намира в глава II, раздел 1 от него, гласи:

„При условията на настоящия регламент, искове срещу лицата, които имат местоживеене в държава членка, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред съдилищата на тази държава членка“.

7 Член 3, параграф 1 от въпросния регламент, който също е част от този раздел, предвижда:

„Срещу лица, които имат местоживеене в държава членка, могат да бъдат предявявани искове в съдилищата на друга държава членка само при съблюдаване на правилата, установени в раздели 2—7 от настоящата глава“.

8 Съгласно член 5 от този регламент, който се намира в глава II, раздел 2:

„Срещу лице, което има местоживеене в държава членка, може да бъде предявен иск в друга държава членка:

1. а) по дела, свързани с договор — в съдилищата по мястото на изпълнение на въпросното задължение;
   б) за целите на настоящата разпоредба и освен ако не е договорено друго, мястото на изпълнение на въпросното задължение е:

   — в случая на продажба на стоки, мястото в държава членка, където съгласно договора са доставени стоките или е трябвало да бъдат доставени,

   — в случая на предоставяне на услуги, мястото в държава членка, където съгласно договора услугите са били предоставени или е трябвало да бъдат предоставени;
   в) ако не се прилага буква б), тогава се прилага буква а);

[…]“.

9 Съгласно член 6, точка 3 от същия регламент, който също се намира в раздел 2, срещу лице с местоживеене в държава членка може също така да бъде предявен иск в случай на „насрещен иск, произтичащ от същия договор или факти, на които се основава първоначалният иск, в съда, пред който е висящо първоначалното дело“.

10 Член 15, параграф 1, буква в) от Регламент № 44/2001, който се съдържа в раздел 4 от същата глава II, предвижда:

„По отношение на дела във връзка с договор, сключен от лице — потребител, за цел, която може да се приеме, че е извън неговата търговска дейност или професия, компетентността се определя от разпоредбите в настоящия раздел, без да се засяга разпоредбата на член 4 и член 5, точка 5, ако:

[…]

в) във всички останали случаи, договорът е сключен с лице, което извършва търговски или професионални дейности в държавата членка, където потребителят има местоживеене, или, ко[е]то с всички средства насочва дейностите си към тази държава членка или към няколко държави, включително тази държава членка, и договорът попада в обхвата на тези дейности“.

11 Съгласно член 16 от този регламент:

„1. Потребител може да заведе дело срещу другата страна по договора или в съдилищата на държава членка, в която тази страна има местоживеене, или в съдилищата по мястото, където има местоживеене потребителят.

2. Другата страна по договора може да заведе делото срещу потребител само в съдилищата на държавата членка, където има местоживеене потребителят.

3. Настоящият член не засяга правото да се предяви насрещен иск в съда, пред който в съответствие с настоящия раздел е висящ първоначалният иск“.

12 Член 30 от посочения регламент гласи:

„За целите на настоящия раздел, съдът се счита сезиран:

1. в момента, когато документът за образуване на производството или равностоен документ е внесен в съда, при условие че ищецът впоследствие не е пропуснал да предприеме изискуемите стъпки, за да се осъществят действия по отношение на ответника, или

2. ако документът трябва да бъде връчен, преди да е внесен в съда, в момента, когато е получен от отговорната за връчването служба, при условие че ищецът впоследствие не е пропуснал да предприеме изискуемите стъпки, за да внесе документа в съда“.

13 Съгласно член 66 от същия регламент, който се намира в глава VI от последния, озаглавена „Преходни разпоредби“:

„1. Настоящият регламент се прилага само по отношение на съдебни производства, които са образувани и по отношение на документи, официално съставени или вписани като официални документи след влизането на същия в сила.

2. При все това, ако производството в държавата членка по произход е образувано преди влизането в сила на настоящия регламент, съдебни решения, постановени след датата на влизане в сила, се признават и изпълняват в съответствие с разпоредбите на глава III:

а) ако производството в държавата членка по произход е образувано след влизането в сила на Брюкселската конвенция или Конвенцията от Лугано както в държавата членка по произход, така и в сезираната държава членка;

б) във всички други случаи, ако компетентността се основава на правила, които съответстват на предвидените в глава II или на конвенция, сключена между държавата членка по произход и сезираната държава членка, която е била в сила при образуването на производството“.

Словенското право

14 Член 183 от Zakon o pravdnem postopku (Гражданският процесуален кодекс), посветен на насрещните искове, предвижда:

„До приключване на разглеждането на основното дело ответникът може да предяви насрещен иск пред същия съд:

1. ако насрещният иск е свързан с първоначалния иск или

2. ако първоначалният иск и насрещният иск могат да бъдат съгласувани, или

3. ако насрещният иск изисква установяването на право или на правоотношение, от съществуването или несъществуването на което зависи изцяло или отчасти решението по първоначалния иск.

Насрещен иск не може да бъде предявен, ако друг съд е компетентен да разгледа насрещния иск по същество или ако за произнасянето по насрещния иск е предвидено друг вид производство.

Насрещен иск може да бъде предявен дори ако трябва да бъде разгледан от същия съд в изменен състав“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

15 На 14 януари 1994 г. F&S, със седалище в Австрия, сключва договор за финансов лизинг с г-н Kostanjevec. Поради неплащане на изискуемите по този договор вноски на 26 октомври 1995 г., с молба за издаване на заповед за плащане на безспорно основание, F&S иска това лице да му заплати сумата от 16 692,22 EUR. В съответствие с националното законодателство възражението, направено от г-н Kostanjevec срещу тази молба, води до сезирането на Okrožno sodišče v Ptuju (Окръжен съд Птуй, Словения) и до образуване на съдебно производство въз основа на посочената молба.

16 С решение от 28 април 2004 г. този съд осъжда г-н Kostanjevec да плати сумата от 16 692,22 EUR, ведно с договорните лихви и разходите за производството.

17 С решение на Višje sodišče v Mariboru (Апелативен съд Марибор) от 11 април 2006 г., който отхвърля въззивната жалба на г-н Kostanjevec, решението на първоинстанционния съд от 28 април 2004 г. влиза в сила и подлежи на изпълнение.

18 Г-н Kostanjevec подава ревизионна жалба срещу това решение пред запитващата юрисдикция, Vrhovno sodišče (Върховен съд, Словения). Преди Vrhovno sodišče да се е произнесъл по тази жалба, на 31 юли 2006 г. F&S и г-н Kostanjevec сключват извънсъдебно споразумение, съгласно което до 30 август 2006 г. последният ще заплати главницата от 16 692,22 EUR ведно със съдебните разноски и разноските по изпълнението.

19 С определение от 9 юли 2008 г. запитващата юрисдикция отменя решението от 28 април 2004 г. на Okrožno sodišče v Ptuju (Окръжен съд Птуй), както и решението от 11 април 2006 г. на Višje sodišče v Mariboru (Апелативен съд Марибор), и връща делото на първоинстанционния съд за ново разглеждане.

20 След връщането на делото г-н Kostanjevec сезира Okrožno sodišče v Ptuju (Окръжен съд Птуй) с насрещен иск, с който претендира F&S да му върне сумата от 18 678,45 EUR, съответстваща на платената от него сума на 30 август 2006 г. в изпълнение на споразумението, сключено с това дружество на 31 юли 2006 г., ведно с лихви за забава.

21 При новото разглеждане Okrožno sodišče v Ptuju (Окръжен съд Птуй), с решение от 4 ноември 2009 г., отхвърля искането на F&S за възстановяване и уважава насрещния иск на г-н Kostanjevec със съображението, че последният не е получил престацията, предмет на договора за лизинг, така че F&S не е изпълнило договорното си задължение за предаване на тази престация.

22 F&S обжалва това решение пред Višje sodišče v Mariboru (Апелативен съд Марибор), който с решение от 31 март 2010 г. приема насрещния иск на г-н Kostanjevec за недопустим, защото „исковете са в такова положение на взаимна зависимост, че взаимно се изключват“. Този съд обаче постановява, че словенските съдилища са компетентни по силата на член 15, параграф 1, буква б) от Регламент № 44/2001.

23 Последното решение, вследствие от което първоинстанционното решение влиза в сила, е отново обжалвано с ревизионна жалба пред запитващата юрисдикция относно въпроса за компетентността на словенските съдилища да се произнесат по насрещния иск. Според F&S не са изпълнени необходимите условия нито за насрещен иск, нито за прилагане на правилата относно споровете при потребителски договори, тъй като спорът по главното производство не бил свързан с договор за финансов лизинг или с потребителски договор, а с иск на основание неоснователно обогатяване.

24 При това положение Vrhovno sodišče (Върховният съд) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Следва ли понятието „насрещен иск“ по смисъла на член 6, точка 3 от Регламент № 44/2001 да се тълкува в смисъл, че включва и иск, предявен като насрещен съгласно националното право, след като в ревизионно производство е отменено окончателно и подлежащо на изпълнение съдебно решение в производство по първоначалния иск на ответника и същото дело е върнато на първоинстанционния съд за ново разглеждане, но в насрещен иск, предявен на основание неоснователно обогатяване, ищецът иска връщане на сумата, която е бил длъжен да плати въз основа на отменението съдебно решение, постановено в производството по главния иск на ответника?

2) Следва ли понятието „дела във връзка с потребителски договори“, посочено в член 15, параграф 1 от Регламент № 44/2001, да се тълкува в смисъл, че включва и положение, при което потребителят предявява иск, с който претендира неоснователно обогатяване, като насрещен иск съгласно националното право, свързан с първоначалния иск, който обаче се отнася до дело, свързано с потребителски договор в съответствие с посочената по-горе разпоредба на Регламент № 44/2001, и с който ищецът потребител иска връщане на сумата, която е бил длъжен да плати по отменено (впоследствие) съдебно решение, постановено в производство по главния иск на ответника, а следователно връщане на сумата в резултат на дело във връзка с потребителски договори?

3) Ако в посочения по-горе случай не е възможно компетентността да се основе нито на правилата за компетентност при насрещен иск, нито на правилата за компетентност при потребителски договори:
   а) следва ли понятието „дела, свързани с договор“ по член 5, точка 1 от Регламент № 44/2001 да се тълкува в смисъл, че включва и иск, с който ищецът претендира неоснователно обогатяване, който обаче е предявен като насрещен съгласно националното право, свързан е с първоначалния иск на ответника, който се отнася до договорното правоотношение между страните, когато предметът на иска, предявен на основание неоснователно обогатяване, е връщане на сумата, която ищецът е бил длъжен да плати по отменено (впоследствие) съдебно решение, постановено в производство по първоначалния иск на ответника, и следователно връщане на сумата в резултат на дело, свързано с договор?

   Ако на предходния въпрос може да се отговори утвърдително:
   б) следва ли в посочения по-горе случай компетентността по местоизпълнение по смисъла на член 5, точка 1 от Регламент № 44/2001 да се разглежда въз основа на правилата, които уреждат изпълнението на задълженията, произтичащи от искове, предявени на основание неоснователно обогатяване?“.

По допустимостта на преюдициалното запитване

25 В писменото си становище Европейската комисия оспорва допустимостта на преюдициалното запитване. Тя припомня, че съгласно член 66, параграф 1 от Регламент № 44/2001 този регламент се прилага само за съдебни производства, образувани след неговото влизане в сила. Ето защо в случая на Република Словения тези разпоредби били приложими на територията на тази държава членка едва след присъединяването ѝ към Европейския съюз, т.е. от 1 май 2004 г.

26 Според Комисията, ако висящото главно производство трябва да се счита за продължение на иска, предявен след молбата на F&S от 26 октомври 1995 г. за издаване на заповед за плащане на безспорно основание, то очевидно е започнало на дата, която е доста преди Регламент № 44/2001 да влезе в сила в Словения. Този регламент можело да е приложим единствено ако самото производство по искането на г-н Kostanjevec за възстановяване на сумата, която е платил на основание сключеното от него споразумение с F&S на 31 юли 2006 г. въз основа на отменението впоследствие съдебно решение, представлява „съдебно производство“ по смисъла на член 66, параграф 1 от Регламент № 44/2001.

27 Както обаче отбелязва генералният адвокат в точка 34 от заключението си, производството по искане за възстановяване, направено в рамките на ново разглеждане на първоначален иск вследствие от отмяната на влязлото в сила решение, до което е довел този иск, трябва да бъде квалифицирано като „съдебно производство“ по смисъла на член 66, параграф 1 от Регламент № 44/2001.

28 Въпреки че приетите във вътрешното право на държавите членки подходи могат да се различават помежду си, що се отнася до условията и реда за прилагане на принципа на сила на пресъдено нещо, всъщност фактът, че съгласно релевантните национални процесуални норми едно такова решение е придобило подобна сила, е достатъчен, за да се приеме, че производството по последващ иск, с който срещу противната страна се отправя по съдебен път претенция за неоснователно обогатяване, попада в обхвата на понятието „съдебно производство“ по смисъла на тази разпоредба.

29 В допълнение, досежно приложимостта ratione temporis на Регламент № 44/2001 към делото в главното производство, от представената на Съда преписка се вижда, че всички отправени в преюдициалното запитване въпроси се отнасят до съдебното производство по иска за неоснователно обогатяване, предявен от г-н Kostanjevec през 2008 г., така че това производство попада във времевия обхват на Регламент № 44/2001.

30 При тези условия преюдициалното запитване следва да се приеме за допустимо.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

31 С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 6, точка 3 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че определеният с тази разпоредба съд по насрещния иск е компетентен да разгледа такъв иск за възстановяване поради неоснователно обогатяване на сума, съответстваща на уговорената в рамките на извънсъдебно споразумение, когато този иск е предявен в ново съдебно производство между същите страни вследствие от отмяната на решението, което е постановено по първоначалния иск между тези страни и изпълнението на което е дало повод за посоченото извънсъдебно споразумение.

32 В тази насока следва да се припомни, от една страна, че в точка 12 от решение от 13 юли 1995 г., Danværn Production (C-341/93, EU:C:1995:239), Съдът вече е тълкувал понятието „насрещен иск“ по смисъла на член 6, точка 3 от Регламент № 44/2001 в смисъл, че по същество се отнася до отделно искане за осъждане на ищеца, което може при необходимост да визира по-голяма от търсената от ищеца сума и да продължи да бъде отстоявано дори искът на ищеца да е отхвърлен.

33 Както отбелязва генералният адвокат в точка 39 от заключението си, следователно насрещният иск трябва да преследва различна от искането на ищеца претенция, която цели отделно осъждане.

34 При обстоятелства като тези по делото в главното производство искането за възстановяване на сумата, платена в изпълнение на първоначалното решение, преди то да бъде отменено, представлява отделно искане на лизингополучателя, което цели отделно осъждане на лизингодателя да му върне недължимо платеното. Следователно това искане не е просто средство за защита срещу предявения от противната страна иск за плащане.

35 От друга страна, член 6, точка 3 от Регламент № 44/2001 освен това изисква насрещният иск да произтича от „същия договор или факти, на които се основава първоначалният иск“.

36 Както отбелязва генералният адвокат в точка 43 от заключението си, този израз трябва да се тълкува самостоятелно с оглед на целите на Регламент № 44/2001.

37 В тази насока следва да се посочи, че именно в интерес на доброто правораздаване особената съдебна компетентност по насрещни искове дава възможност на страните да уредят в рамките на едно и също производство пред един и същи съдия реципрочните си претенции с общ произход. Така се избягва воденето на излишни и многобройни дела.

38 При обстоятелства като тези по делото в главното производство за насрещния иск за възстановяване поради неоснователно обогатяване трябва да се счита, че произтича от договора за лизинг, който е в основата на първоначалния иск на лизингодателя. Всъщност твърдяното обогатяване със сумата, платена в изпълнение на междувременно отменените съдебно решение, не би било налице без този договор.

39 Ето защо се налага изводът, че при такива обстоятелства насрещен иск за възстановяване поради неоснователно обогатяване произтича, по смисъла на член 6, точка 3 от Регламент № 44/2001, от договора за лизинг, сключен между страните по главното производство.

40 С оглед на изложеното дотук на първия въпрос следва да се отговори, че член 6, точка 3 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че определеният с тази разпоредба съд по насрещния иск е компетентен да разгледа такъв иск за възстановяване поради неоснователно обогатяване на сума, съответстваща на уговорената в рамките на извънсъдебно споразумение, когато този иск е предявен в ново съдебно производство между същите страни вследствие от отмяната на решението, което е постановено по първоначалния иск между тези страни и чието изпълнение е дало повод за посоченото извънсъдебно споразумение.

По втория и третия въпрос

41 Тъй като в съответствие с отговора, даден на първия въпрос, определеният с член 6, точка 3 от Регламент № 44/2001 съд по насрещния иск е компетентен при обстоятелства като тези по делото в главното производство и този отговор позволява на запитващия съд да установи съдебната компетентност, няма основание да се отговаря на втория и третия въпрос.

По съдебните разноски

42 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (трети състав) реши:

Член 6, точка 3 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела трябва да се тълкува в смисъл, че определеният с тази разпоредба съд по насрещния иск е компетентен да разгледа такъв иск за възстановяване поради неоснователно обогатяване на сума, съответстваща на уговорената в рамките на извънсъдебно споразумение, когато този иск е предявен в ново съдебно производство между същите страни вследствие от отмяната на решението, което е постановено по първоначалния иск между тези страни и чието изпълнение е дало повод за посоченото извънсъдебно споразумение.

Подписи